

РОЗДІЛ 4

НАВЧАЛЬНІ ЗАНЯТТЯ З ЛІТЕРАТУРИ В УМОВАХ ПРОФІЛІЗАЦІЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ

4.1. ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИВЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРИ В ПРОФІЛЬНИХ КЛАСАХ

Відбір форм, методів, прийомів вивчення літератури в системі профільного навчання мають свої специфічні особливості і повинні враховувати:

- основні напрями профілізації, структуру профільної диференціації літературної освіти школярів та сукупність елективних курсів, факультативів, предметів, дисциплін, які запропоновані учневі-читачу під час допрофільної підготовки та у процесі профільного навчання;

- яскраво виражений і домінуючий мотив навчання й учіння, бажання готувати себе до майбутньої професійної діяльності;

- структурованість класів і відповідна профільна орієнтація навчального матеріалу;

- здатність старшокласників працювати в режимі самонавчання, самовдосконалення, самооцінювання, рефлектування;

- пріоритет фасилітативних стосунків співпраці «учень-читач – літературно-мистецький матеріал – джерела комунікації – учитель-словесник»;

- змінність, неоднозначність інформативно насиченого простору, який оточує суб'єктів/об'єктів навчально-пізнавального, виховного й розвивального процесу.

Зважаючи на більш виражені мотиви навчання учнів-читачів у системі профільної диференціації, форми й методи навчання мають деяку специфіку.

Універсум компетентнісно-діяльнісного уроку складатимуть ті види діяльності й той набір здатностей учня-читача і вчителя літератури, якими повинен оволодіти кожен, щоб досягати запланованого результату. Такий урок літератури сприятиме системному тренуванню й набуттю досконалого володіння самостійно визначеними способами діяльності. Формування набору компетенцій засвідчить професійно-методичний (для вчителя), літературно-читацький рівень учнів-читачів, їх акме-розвиток (на сьогодні).

Перше, на наш погляд, що має відбутися з кожним суб'єктом освітньої галузі, – усвідомлення інноваційності ситуації, у якій перебуває, тих суспільних, соціальних, культурних змін тощо, очевидцем і учасником яких є він сам. Це необхідно для того, щоб вибудувати таку філософію стосунків, за якої кожен відчуватиме себе комфортно й буде здатний до сталого саморозвитку, досягнення акме-вершини.

Пропонуємо модель синергетико-аксіологіко-акмеологічного простору, у якому перебувають учень-читач і вчитель літератури (рис. 4.1.1).

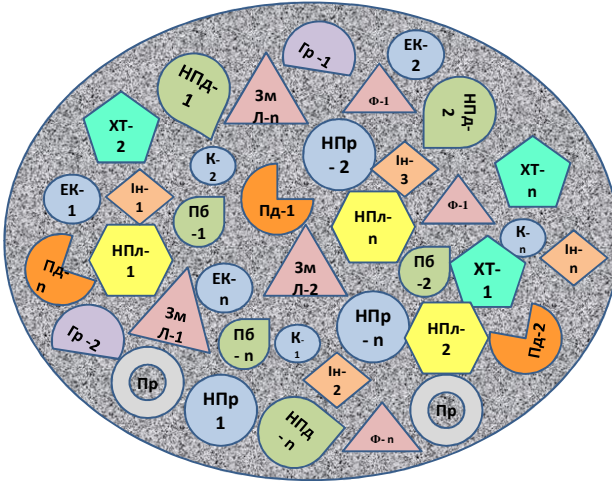

Рис. 4.1.1. Синергетико-аксіологіко-акмеологічний простір учня-читача й вчителя-словесника в системі літературної освіти:

1. $ЗмЛ_1 + ЗмЛ_2 + ЗмЛ_3 + \dots + ЗмЛ_n$ – змістові лінії літературної освіти Державного стандарту базової і повної освіти (освітня галузь «Мови і літератури»).
2. $К_1 + К_2 + К_3 + \dots + К_n$ – система компетенцій учня-читача й вчителя літератури.
3. $ХТ_1 + ХТ_2 + ХТ_3 + \dots + ХТ_n$ – художні твори, літературно-мистецькі та літературно-критичні матеріали
4. $НПл_1 + НПл_2 + НПл_3 + НПр_n$ – навчальні плани основної і старшої школи (безпрофільні і профільні середні навчальні заклади).
5. $НПр_1 + НПр_2 + НПр_3 + \dots + НПр_n$ – навчальні державні (регіональні) програми з літератури (інваріантний та варіативний компонент).
6. $НПД_1 + НПД_2 + НПД_3 + \dots + НПД_n$ – навчальні предмети: українська, зарубіжна, рідна літератури, світова художня культура, українознавство тощо
7. $ЕК_1 + ЕК_2 + ЕК_3 + \dots + ЕК_n$ – елективні курси в системі літературної освіти школярів.
8. $Ф_1 + Ф_2 + Ф_3 + \dots + Ф_n$ – факультативні заняття з літератури.
9. $Ін_1 + Ін_2 + Ін_3 + \dots + Ін_n$ – індивідуальні способи (форми) осягнення літературного матеріалу.
10. $Пр_1 + Пр_2 + Пр_3 + \dots + Пр_n$ – читацька діяльність у парі з товаришем.
11. $Гр_1 + Гр_2 + Гр_3 + \dots + Гр_n$ – групові способи (форми) читацької діяльності учнів.
12. $Пд_1-Пд_1 + Пд_2-Пд_2 + Пд_3-Пд_3 + \dots + Пд_n-Пд_n$ – підручники й посібники з літератури.

Стратегії літературної освіти школярів у системі профільного навчання

Кожен елемент, який представлений у моделі, перебуває в хаосі, їх рух непередбачуваний, але кожен по собі несе важливу домінуючу роль у досягненні запрограмованого кінцевого результату. Професіоналізм і компетентність кожного суб'єкта виявляється саме в тому, щоб оптимально й доцільно відібрати саме ті елементи, з'ясувати для себе «що, коли, скільки, як» це здійснювати, щоб вибудувати самоорганізуючу систему, яка в кінцевому варіанті забезпечить сталий розвиток кожного в досягненні своєї акме-вершини (на сьогодні, бо удосконаленню меж немає).

Синергетико-аксіологіко-акмеологічна парадигма в системі літературної освіти нами розуміється як можливість суб'єктів освітнього простору у формуванні здатності до самоорганізації, сталого самонавчання, саморозвитку й самовдосконалення, мислити нелінійно (*синергетичні прояви*), бути динамічним і діяти ціннісно зорієнтовано із застосуванням знань і норм відповідно до конкретної професійної чи життєвої ситуації (*аксіологічні основи*), бути конкурентоспроможним на ринку праці, щоб кожен міг досягти найвищої точки розквіту, свого акме-розвитку, акме-вершини (*акмеологічні засади*) [4].

Реалізація означеної парадигми суб'єкт-суб'єктних стосунків відбувається в просторі різних дидактико-методичних засобів навчального процесу: 1) способи організації літературної освіти учня-читача; 2) методи навчання/учіння; 3) режими інформаційних літературно-мистецьких, літературно-критичних потоків для навчання/учіння; 4) етапи організації навчання/учіння школярів у системі літературної освіти. Модель дидактико-методичних засобів навчання/учіння ми вибудовуємо на основі концептуальних положень, які запропоновані були В. Гузєєвим, А. Остапенком (Росія) [1].

Відповідно, навчальний процес у системі літературної освіти учнів-читачів і в професійно-фаховій діяльності словесника відбувається з урахуванням таких складників:

1. Багатовекторні способи організації літературної діяльності учня-читача: 1) *індивідуальний* (одна дитина: репетиторство, навчання з дитиною з особливими потребами, здібною та ін.); 2) *парний* (двоє осіб: навчання/учіння в статичних, динамічних парах і в парах змінного складу); 3) *груповий* (від трьох до семи осіб: екіпажна робота в умовах концентрованого навчання); 4) *академічний* (навчальна група, клас: КСН – колективний спосіб навчання); 5) *потоківий* (декілька навчальних/академічних груп, класів: потік, одно чи/і різновікові школярі в системі профільності або малокомплектності); 6) *масовий* (значна кількість людей: курси, курси; паралель, паралелі – за умов профільної диференціації в сільських округах базового навчального закладу).

2. Методи навчання/учіння в системі літературної освіти учня-читача: 1) пояснювально-ілюстративний (рецептивно-репродуктивний); 2) метод читання, переказування, оповіді художнього твору; 3) евристичний, дослідно-пошуковий, проблемний; 4) творчо-синтетичний; 5) програмно-проектувальний; 6) моделінгово-аудіовізуальний.

Останній нами розуміється як здатність до моделювання літературно-мистецького явища з аудіовізуальним відображенням змін суті, виду, якісних показників/ознак об'єктів і процесів. Таким чином, нам вдається не тільки словесно-описовим варіантом представити якесь явище чи картину, а й за допомогою електронного освітнього ресурсу змоделювати теоретико-літературне поняття чи умовно описану автором картину дійсності в художньому творі за допомогою відповідної тривимірної проєкції, комп'ютерної графіки та анімації (наприклад, імпресіонізм у літературі й мистецтві; чи створити візуальну картинку (відеосюжет) за змістом художнього твору тощо).

3. Режим інформативних потоків у системі літературно-мистецької освіти (представимо це логіко-семіотичною моделлю – ЛСМ) – рис. 4.1.2. 1) пасивний – екстрадія (організація навчання ззовні); 2) активний – інтродія (процес самонавчання, саморозвитку, самовиховання); 3) інтра-активний (процес навчання-учіння у-зовнішньому форматі); 4) інтерактивний (чергування навчання із-зовнішнього у-внутрішнє).

Потоковий режим інформації	Логіко-семіотична модель	Процесуальна взаємодія суб'єктів-об'єктів навчального процесу	Символ позначення за В. В. Гузєвським
Із-зовні (екстрадія)		«навчання-мене-будь-ким (будь-чим)»	Пасив
Внутрішній (інтродія)		«навчаю-самого-себе»	Актив
У-зовнішній (інтраактивний)		«навчання-мною-будь-кого»	ІнтраА
Чергування із-зовнішнього й у-внутрішнє (інтерактивний)		«навчасмося-у-взаємодії»	ІнтерА

Рис. 4.1.2. Модель інформаційних потоків у системі літературної освіти школярів

Стратегії літературної освіти школярів у системі профільного навчання

4. Етапи організації навчання/учіння школярів у системі літературної освіти: етапи організаційних форм навчального процесу в більшості своїх варіантів відповідають дидактичним вимогам і традиціям, адаптований варіант може бути таким: 1) **ОКДП** (організація) – організація компетентнісно-духовного простору читача; 2) **ВНІМ** (вивчення) – вивчення нового інформативного літературно-мистецького матеріалу; 3) **ЗФНК** (закріплення) – закріплення та формування навиків і читацьких компетенцій; 4) **ПУСЗ** (повторення) – повторення, узагальнення й систематизація літературно-мистецьких знань та досвіду; 5) **РКУК** (контроль) – рефлексивний контроль набутих літературних умінь і сформованих компетенцій; 6) **КДЕЧ** (корекція) – корекція навчальних літературно-мистецьких досягнень, духовно-естетичного світу Я-читача.

За таких умов стає очевидним, у якому навчально-пізнавальному просторі взагалі й літературно-мистецькому зокрема перебуває учень-читач і вчитель-філолог. Кожен із названих етапів навчально-пізнавальної діяльності суб'єктів літературної освіти може реалізуватися в будь-який спосіб і їх величезна кількість: 6 (способів) × 6 (методів) × 4 (режими) = 144 варіанта. Логіко-семіотичною моделлю (за А. Остапенком) це можемо подати таким чином:

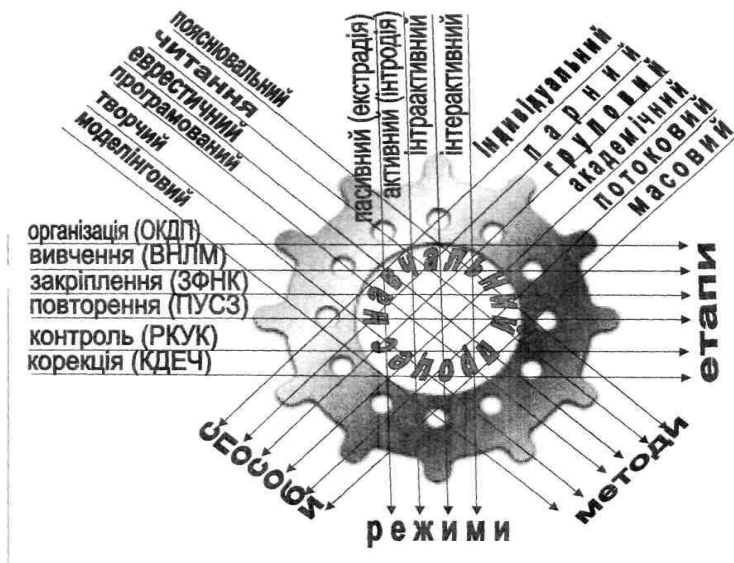

Рис. 4.1.3. Дидактичні засоби навчального процесу в системі літературної освіти школярів

Умовні позначення: *методи:* пояснювально-ілюстративний (П-І); читання, переказування, оповіді (ЧПО); евристичний, дослідний, проблемний (ЕДП); програмування, проектування, конструювання (ППК); творчо-синтетичний (Т-С); моделінгово-аудіовізуальний (МAB); *етану:* *організація (ОК-ДП)* – організація компетентісно-духовного простору читача; *вивчення (ВНІМ)* – вивчення нового інформативного літературно-мистецького матеріалу; *закріплення (ЗФНК)* – закріплення та формування навиків і читацьких компетенцій; *повторення (ПУСЗ)* – повторення, узагальнення й систематизація літературно-мистецьких знань та досвіду; *контроль (РКУК)* – рефлексивний контроль набутих літературних умінь і сформованих компетенцій; *корекція (КД-ЕЧ)* – корекція навчальних літературно-мистецьких досягнень, духовно-естетичного світу Я-читача; *режими:* Пасив – «навчання-мене-будь-ким» – екстродія, Актив – «навчаю-самого-себе» – інтродія, Інтра – «навчання-мною-будь-кого» – інтраактивний, ІнтерА – «навчаємося-у-взаємодії» – інтерактивний; *способи:* Ін – *індивідуальний* (одна дитина), Пр – *парний* (двоє осіб), Гр – *груповий* (від трьох до семи осіб), Ак – *академічний* (навчальна група, клас), Пт – *потоківий* (декілька груп/класів), Мас – *масовий* (курс, курси: паралель, паралелі).

Урок – найменша одиниця навчального процесу в загальноосвітньому просторі. Для нашого розуміння філософії сучасного уроку літератури принципово важливим є відмовитися або/і погодитися з твердженням, що це умовна назва в нових реаліях, коли є різні форми і способи організації навчання/учіння. Повинні також витримувати вимоги і складові нормативних документів, які вибудовані на компетентісній основі: Державні стандарти освітньої галузі «Мови і літератури», Концепція літературної освіти школярів, державні програми з літератур, оцінювання навчальних досягнень школярів.

Якщо приймаємо, що урок найменша одиниця навчального процесу, то потрібно виділити складові компетентісно-діяльнісного уроку літератури. Представимо їх від найменшої складової, урахувавши попередні дидактико-методичні засоби організації навчального процесу:

1) **КДС** – компетентісно-діялісна навчальна ситуація, яка наперед спланована чи спонтанно виникла в процесі підготовки/реалізації змісту літературної освіти на конкретному занятті;

2) **КДП** – компетентісно-діялісні прийоми, які забезпечать виконання цілого ряду функцій: транслятивно-перетворювальна; соціалізаційно-адаптивна; проектувально-конструкторська; організаційно-консультативна; інформаційно-візуалізаційна; компетентісно-оцінювальна; контролювально-корегувальна;

Стратегії літературної освіти школярів у системі профільного навчання

3) **КДМ** – компетентнісно-діяльнісні методи літературної освіти: 1) пояснювально-ілюстративний (рецептивно-репродуктивний); 2) метод читання, переказування, оповіді художнього твору; 3) евристичний, дослідно-пошуковий, проблемний; 4) творчо-синтетичний; 5) програмно-проектувальний; 6) моделінгово-аудіовізуальний;

4) **КДЗ** – компетентнісно-діяльнісні засоби навчання/учіння в статичних і динамічних умовах, які розробляються в різний спосіб із метою підсилення сприйняття змісту/форми літературно-мистецького матеріалу;

5) **КДСп** – компетентнісно-діяльнісні способи організації особистісно зорієнтованих навчальних ситуацій під час читацької діяльності школярів;

6) **КДР** – компетентнісно-діяльнісні режими здобуття літературно-мистецької інформації та здатність її адаптувати, використати в різних професійних і життєвих ситуаціях;

7) **КДЗм** – компетентнісно-діяльнісні змістові лінії літературної освіти, які визначено як Державними стандартами, так і практикою*: аксіологічна, літературознавча, культурологічна, комунікативно-мовленнєва (розвиток зв'язного мовлення, виразне читання, риторична культура)*, організаційно-діяльнісна*, остання передбачає формування, розвиток системи компетенцій, загальних умінь і навиків, норм читацької діяльності школяра;

8) **КУ-Д** – набір компетенцій, якими зможуть оволодіти суб'єкти навчального процесу: 1) учень-читач: *аксіологічна, читацька, літературознавча, металінгвістична, комунікативно-мовленнєва, когнітивна, прогностична, соціальна, технологічна, інформаційна, візуалізаційна, фасилітативна, креативна, рефлексивна, валеологічна, організаційна тощо*; 2) для вчителя літератури він може бути таким: *прогностична, проектувальна, конструкторська, інформативна, організаторська, комунікативна, аналітична, рефлексивна, акмеологічна, аксіологічна, культуровідповідна, візуалізаційна, здоров'язберігаюча, діяльнісна тощо*. Їх кількість і набір залежить від фактичного літературно-мистецького матеріалу, рівня читацького розвитку школярів, професіоналізму вчителя літератури, типу навчального закладу та ін. [6].

Наочно такий набір складових компетентнісно-діяльнісного уроку можна представити ЛСМ-4, рис. 4.1.4.

Подана модель ще раз засвідчує багатоваріантність організації простору літературної освіти навіть на конкретному уроці. Важливо в цьому «методичному хаосі», «літературно-мистецьких матеріалах», у співпраці з кожним суб'єктом/об'єктом навчального процесу відібрати ті, які забезпечать успіх.

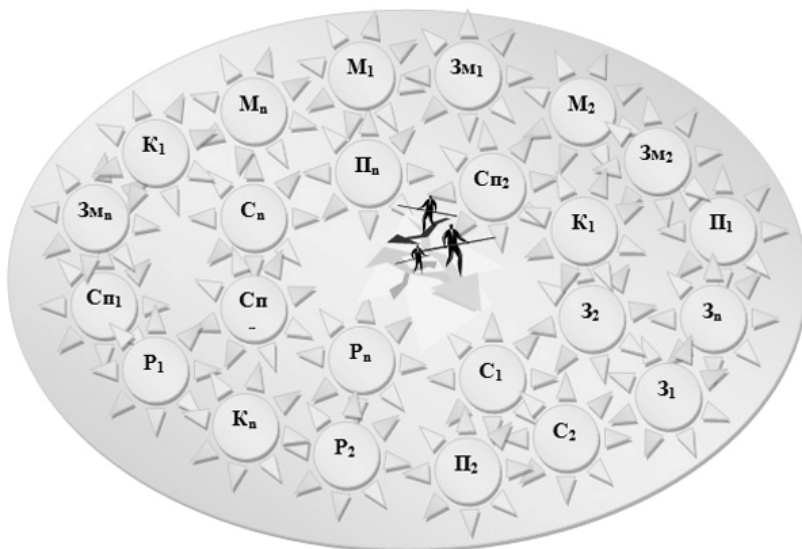

Рис. 4.1.4. Модель складових компетентісно-діяльнісного уроку літератури

Це буде можливо, якщо ми враховуватимемо синергетико-аксіологіко-акмеологічну парадигму, а стосунки вибудовуватимемо на фасилітативній основі, де кожен буде в ролі **організатора** здобуття й адаптування інформації, процесу учіння, **консультанта** у вирішенні поставлених проблем чи/ї подоланні труднощів, **партнера**, який забезпечить комфортні умови для діяльності, буде толерантним один до одного, житиме й діятиме конструктивно, щоб стати успішним і конкурентоспроможним на ринку праці, адекватно адаптовуватися до простору, який не завжди розвивається тільки за лінійним принципом і жити в ньому гармонійно [4].

Можемо запропонувати, як варіант, розуміння базових понять:

1. Компетентісно-діяльнісний урок літератури – гнучка цілісна динамічна система взаємопов'язаних компонентів, змістових ліній, компетенцій і навчальних ситуацій. Урок як система процесуально й змістовно забезпечує літературний та духовний розвиток учня-читача, неперервність інтенсивної розвивальної взаємодії вчителя й колективу в умовах класу та інших форм організації навчально-виховної діяльності школи. Такий урок зорієнтований на досягнення планованого кінцевого результату всіма суб'єктами навчального процесу. КДУЛ забезпечує особистісно зорієнтований простір для повної реалізації резервів власного Я (школяра) через осягнення тканини художніх творів, літературно-

Стратегії літературної освіти школярів у системі профільного навчання

мистецьких текстів тощо та сприяє вияву компетентності вчителя-словесника й учня-читача як фасилітаторів на основі довершено-послідовної діяльнісної, психо-драматичної технології підготовки і проведення навчального уроку (заняття) [8; 11].

2. **Типологія уроку літератури** – класифікація уроків літератури, яка враховує найістотніші структурні й функціональні особливості літератури як мистецтва слова, а також виокремлює, зіставляє, встановлює і узагальнює суттєві дидактичні ознаки уроку взагалі для вибудови зокрема цілісної системи типів і різновидів уроку літератури. Класифікація уроків літератури залежить від ряду ознак: цільової орієнтації системи літературної освіти загальноосвітньої основної школи, профільного напрямку старшої школи, навчально-пізнавальної і розвивальної мети, етапів пізнання і сприймання літературного матеріалу, художнього твору, ступеня сформованості читацьких умінь і навичок аналізу та інтерпретації твору, здатності до використання теоретико-літературних понять тощо.

3. **Технологія уроку літератури** – система способів, форм, засобів, методів і прийомів, послідовність яких забезпечує реалізацію системи цілей літературної освіти школяра, навчання й розвитку особистості учня-читача. Технологічний урок ураховує можливість суб'єктів/об'єктів читацької діяльності і вибудований процедурно як система дій, що забезпечуватиме гарантований кінцевий результат в досягненні літературного матеріалу.

Технологія уроку літератури базується на принципах індивідуальності педагогічної творчості словесника, методичного професіоналізму, компетентності вчителя літератури, здатності його діяти глобально й локально, моделювати, проектувати, конструювати навчальний процес.

Технологія уроку літератури передбачає поєднання можливості відтворення підготовленого/запропонованого продукту діяльності словесника та його індивідуальну творчість залежно від рівня фахової майстерності з орієнтацією на формування креативної (творчої) Я-особистості учня-читача, здатної розвивати свої читацькі здібності, бути конкурентоспроможною, яка може знайти й утвердити «себе-у-світі».

4. **Моделювання уроку** – створення системи ситуацій навчально-пізнавальної діяльності учня-читача на уроці, а також фахових дій учителя-літератора на підготовчому проектно-конструкторському етапі відповідно до заданих цілей, що забезпечить високу стабільність літературних знань, читацьких та комунікативно-мовленневих умінь і навичок школярів, професійний рівень словесника. Воно може відбуватися як на підготовчому етапі, так і під час проведення уроків літератури, позакласної та позашкільної роботи.

Моделювання уроку передбачає системний спосіб його організації, особистісно зорієнтований простір для розвитку суб'єктів навчально-пізнавально-виховного процесу і ґрунтується на діяльнісному підході, що сприятиме інтенсифікації навчання й учіння та формування творчої Я (особистості).

Моделювання системи уроків літератури вимагає від учителя технологічної компетентності до прогнозування, конструювання, проектування, моделювання, діагностування, моніторингово-рефлексивної компетенції. Комплекс названих здатностей сприятиме забезпеченню загальнолітературної (у загальноосвітніх навчальних закладах) та профільної філологічної (у класах гуманітарного профілю) освіти, підготовки й розробки системи літературних занять, логіко-семіотичних моделей, нових видів наочності з використанням інформаційних технологій.

5. Проектно-конструкторська модель уроку літератури (ПКМУ) – опис логіки перебігу активної взаємодії і спілкування учасників навчально-виховного процесу, гнучкого розгортання навчальної дії, що містить свої композиційні та сюжетно-змістові лінії спрогнозованої літературної освіти школярів.

6. Навчальна ситуація уроку літератури – наперед спланована, спрогнозована чи/і спонтанно виникла ситуація за тих чи інших педагогічних умов, конкретних обставин, яка потребує негайного вирішення, як правило, між двома чи декількома суб'єктами (об'єктами) читацької діяльності та оперативного-оптимального пошуку адекватних способів для їх взаємодії.

Мета створення:

– розвиток учня як майбутнього суб'єкта читацької діяльності, здатного адекватно реагувати на ситуацію, яка виникла чи спланована як можлива;

– формування особистості, здатної толерантно ставитися й адекватно реагувати, знаходити варіанти вирішення чи/і з життєвої, читацької ситуації;

– короткочасна взаємодія суб'єктів (об'єктів) навчальної ситуації відповідно до заданої парадигми читацьких дій на основі протилежних норм, цінностей чи інтересів, які супроводжуються внутрішньою енергією, значними емоційними проявами;

– сприяння сталій перебудові взаємостосунків між суб'єктами навчального процесу, які будуть здатними діяти, приймати оптимально-правильне рішення в стандартних і нетипових ситуаціях, не принижуючи один одного;

– виховання творчої Я (особистості) учня-Людини-читача.

Стратегії літературної освіти школярів у системі профільного навчання

7. **Конструктор уроку літератури** – засіб, який забезпечує здатність учителя-словесника мобільно й ефективно моделювати заняття на структурному та змістовому рівнях у режимі WORD, EX, інших інформаційно-технологічних програм, не руйнуючи специфіку літератури як мистецтва слова.

Графоконструкція передбачає побудову заняття, де основою є змістові лінії літературної освіти, які мають узгоджуватися з його темою, змістом, методичними засобами тощо, набором компетенцій учня-читача, що формуватимуть та забезпечуватимуть його акме-розвиток, не порушуючи внутрішньої драматургії, задуму, сюжетних елементів і компонентів технологічної моделі сучасного уроку літератури відповідно до обраної класифікації типів і різновидів [5; 8; 11].

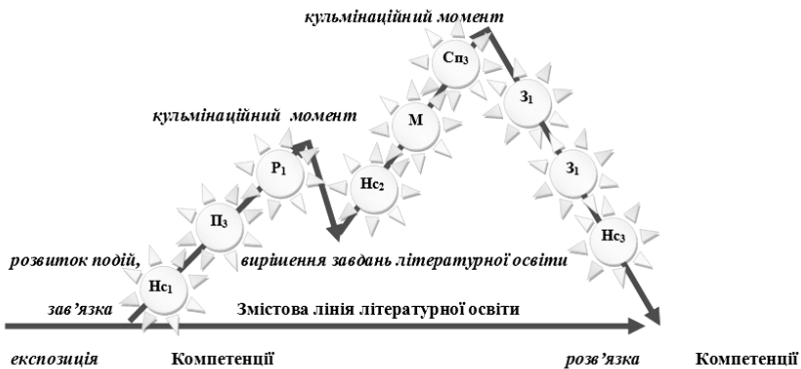

Рис. 4.1.5. Графоконструкція композиції компетентнісно зорієнтованого уроку літератури

Апробація запропонованої моделі сучасного уроку літератури, набору компетенцій як словесника, так і учня-читача засвідчили можливість досягнення гарантованого кінцевого результату. Усе залежить від готовності кожного суб'єкта літературної освіти до таких фасилітаивних стосунків, які сприятимуть їх акме-розвиткові.

ЛІТЕРАТУРА

1. Остапенко А. Дидактические средства реализации национального курикулума // Виклик для України: розробка рамкових основ змісту (національного курикулума) загальної середньої освіти для XXI століття. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 26-27 червня

2007 р. м. Київ / Україна – Проект «Рівний доступ до якісної освіти», Академія педагогічних наук України, Державна установа «Директорат програм розвитку освіти» Міністерства освіти і науки України / Андрій Остапенко. – К. : ТОВ УВПК «Ексоб». – 428 с.

2. Плужнікова-Мандра Л. М. Авторський проект навчального заняття курсу «Художня культура» в 9-му класі : [методичні матеріали] / Людмила Михайлівна Плужнікова-Мандра. – Миколаїв : МОППО, 2006. – 18 с.

3. Ситченко А. Методика викладання літератури: термінологічний словник / Анатолій Ситченко, Василь Шуляр, Володимир Гладишев ; [за ред. проф. А. Л. Ситченка]. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2008. – 132 с.

4. Шуляр В. Компетентнісний підхід у діяльності вчителя літератури та учня-читача / Василь Шуляр // Українська література в загальноосвітній школі. – 2006. – № 12. – С. 10–13.

5. Шуляр В. Синергетика в системі професійно-методичної підготовки майбутнього вчителя літератури: концептуальні підходи // Філософські науки: збірник наукових праць / Василь Шуляр. – Суми : СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2006. – 256 с. – С. 93–98.

6. Шуляр В. Учень-читач і вчитель-фасилітатор в умовах 12-річної школи: науково-методичний посібник / Василь Шуляр, Надія Огренич. – Миколаїв : Видавець : Ганна Гінкул, 2006. – 208 с.

7. Шуляр В. І. Урок літератури в умовах 12-річної школи: 5-9 класи : [методичний посібник] / Василь Іванович Шуляр. – [2-ге видання]. – Миколаїв : Вид-во «Іліон», 2008. – 284 с.

4.2. КЛАСИФІКАЦІЯ УРОКІВ (ЗАНЯТЬ) ЛІТЕРАТУРИ В ПЕРЕДПРОФІЛЬНИХ І ПРОФІЛЬНИХ КЛАСАХ

Актуальними залишаються як традиційні форми організації навчального процесу, так й оновлені та інноваційні. А саме: класно-урочна система навчання з **традиційною класифікацією уроків** (уроки засвоєння нових знань і розвитку на їх основі умінь та навичок, уроки узагальнення та систематизації знань, уроки контролю знань, умінь і навичок із літератури); **модифікована**, яка враховує дидактичну мету та специфіку літератури як мистецтва слова (настановчо-мотиваційний урок літератури, урок вивчення життєпису письменника, урок вивчення та аналізу художнього твору, урок вивчення теорії літератури та літературно-мистецьких явищ, урок мовленнєвого розвитку учня-читача, урок позакласного читання та літератури рідного краю, урок системно-узагальнювального повторення літературного матеріалу, урок рефлексивно-корективного контролю знань, норм і цінностей); **новаційна**: *урок-заняття із змінною нестандартною структурою* (лекція, семінарське